

Gáspár Tibor ny. mk. vezérőrnagy:

A FEGYVER- ÉS LŐSZERBIZTOSÍTÁS HAZAI TÖRTÉNETÉNEK FONTOSABB TANULSÁGAI

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző a fegyver- és lőszerbiztosítás területén végzett kutatásai összefoglalásaként nemrég jelentette meg a Zrínyi Könyvkiadó gondozásában „A magyar fegyver- és lőszerbiztosítás története” című könyvét.¹ Jelen tanulmányában a kötetben megfogalmazott legfontosabb megállapításokat és azokat a következtetéseket adja közre, amelyek napjaink logisztikai rendszerében is hasznosíthatók.

KULCSSZAVAK: fegyverzettechnikai biztosítás, logisztikai támogatás, történelmi tapasztalatok

A TÉMÁBAN VÉGZETT KORÁBBI KUTATÁSAIMRÓL

Katonai pályafutásom meghatározó részét – a 37 évből mintegy 27-et – a fegyverzettechnikai szolgálat különböző beosztásaiban töltöttem. A fennmaradó közel tíz év is az alapszakmámhoz közeli, haditechnikai és logisztikai beosztásokban telt el. Pályafutásom alatt megtapasztaltam, hogy a szakmai eredmények egyik sikere a gyökerek, a szakmai tapasztalatok ismerete. Ezért folyamatosan kutatom a fegyverzettechnikai szakma történetét. Ezt a törekvésemet elősegítette a Magyar Honvédség vezetése is az egyes fegyvernemek és szakszolgálatok napjáról történő megemlékezések szabályozásával. A Magyar Honvédség parancsnokának 26/1993. (HK 13.) számú intézkedése augusztus 1-jét – a Tüzér Ellátó Csoportfőnökség megalakulásának napját – a Fegyverzettechnikai Szolgálat Napjává jelölte ki.

Ez adta az első impulzust a történelmi kutatásaimhoz, melyek kezdeti célja az volt, hogy a magyar hadtörténelem lapjait fellapozva vázlatosan összeállítsam a fegyver- és lőszerbiztosítás történetét. Ezzel hozzá kívántam járulni ahhoz, hogy a fegyverzettechnikai szolgálat jelenlegi állománya, az utánunk jövő nemzedék és minden érdeklődő megismerhesse e szolgálat küzdelmét az elmúlt évszázadokban annak érdekében, hogy a hadműveletekhez, harcokhoz szükséges fegyverek és lőszerek mindig üzemképesen rendelkezésre álljanak.

Kezdeti kutatásaimat 1994-ben az MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség kiadásában megjelent „A fegyver- és lőszerbiztosítás története” című könyvben összegeztem. A kutatásokat folytattam, és 1997-ben napvilágot látott egy jelentősen bővebb változatban

¹ Gáspár Tibor: A magyar fegyver- és lőszerbiztosítás története. A Magyar Honvédség Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség és jogelőd szervezetei vázlatos története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015, 200 oldal.

az „A fegyver- és lőszerbiztosítás története Magyarországon a honfoglalástól napjainkig” című kiadvány. Ezenkívül tudományos eredményeimet több cikkben is publikáltam.²

Kutatómunkám során megállapítottam: számos szerző, technikátörténeti vagy hadtörténelmi szempontból nagyon értékes, tartalmas művében a fegyver- és lőszerbiztosítás kérdéseit alig említi.

Kutatásaim következő állomása volt, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen 2008. június 4-én sikeresen megvédtem a PhD-értekezésemet ebből a témából, majd folytattam a téma tanulmányozását. Levéltári forrásokból nyert adatokkal kiegészítve elkészítettem egy, a szélesebb nyilvánosság számára is elérhető könyvet a fegyver- és lőszerbiztosítás történetéről.

Írásomban a könyv legfontosabb megállapításait szeretném közreadni. Különösen fontosnak tartom kiemelni azokat a tanulságokat, amelyek a jelenleg funkcionáló logisztikai rendszerben is hasznosíthatóak.

BEVEZETÉS

A fegyver- és lőszerbiztosítás alatt a fegyverzeti szolgálat történelmileg igazolt létrejöttét értem, ami a tűzfegyverek megjelenéséhez nyúlik vissza. Fegyverkovácsokból, műmesterekből, fegyvermesterekből, lőszerellátókból tűzérfegyverzeti (TÜFE) szolgálatként a tűzérség keretében alakult ki. Fejlődését és későbbi önállóságát a haditechnikai eszközfelelések bővülése váltotta ki. A fegyverzettechnikai biztosítás (a fegyver- és lőszerbiztosítás) a harc minden oldalú biztosításának a része, a katonai logisztika alrendszere. A fegyver- és lőszerbiztosítás tartalma és célja a logisztikai biztosítás keretében a fegyverzettechnikai eszközök és anyagok beszerzése, tárolása, a csapatok ellátása, utánpótlása ezekkel az anyagokkal békében és háborúban.³

Az elmúlt években széles vita bontakozott ki a támogatás és a biztosítás fogalmak körül. Egyesek – a biztosítás fogalmat elavultnak tartva – a támogatás fogalmát részesítették előnyben. Megítélésem szerint mindkét fogalomnak megvan a maga helye és szerepe a logisztikai rendszerben. Általánosságban a logisztikai rendszer támogatást végez, a logisztikai rendszert alkotó ágazatok pedig biztosítási feladatokat látnak el.

A logisztikai támogatás fogalma: a logisztikai támogatás a katonai szervezetek ellátásának, technikai biztosításának, mozgatásának és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó feladatok és rendszabályok összessége. A logisztikai támogatás magában foglalja az MH alaprendeltetéséből, valamint a szövetségi kötelezettségéből eredő katonai műveletek logisztikai szükségleteinek kielégítését. A logisztikai támogatás feladatrendszerét az ellátás, a technikai biztosítás, a mozgatás-szállítás és a logisztikai szolgáltatások képezik.

² Fontosabb írásaim e témában: A fegyver és lőszerbiztosítás történetének főbb eseményei a mai kor tükrében. Katonai Logisztika, 1996/3., 219–232.; Mozgó javítóműhely (Tüzér szeroszlop). Katonai Logisztika, 1997/2., 239–245.; Adalékok a magyar hadiipar történetéhez (1948–1997). Katonai Logisztika, 1998/2., 227–241.; A fegyver és lőszerbiztosítás kérdései az 1848–49-es szabadságharcban. Katonai Logisztika, 1998/3., 221–236.; 60 év a Fegyverzettechnikai Szolgálat életében, I–II. rész. Haditechnika 2010/4., 50–54. és Haditechnika 2010/5., 58–62.; A Magyar Honvédség lövészfegyverei. Adalékok a lövészfegyver-ellátás történetéhez 1945-től a 2000-es évek elejéig, I–II. rész. Haditechnika 2012/2., 16–19. és Haditechnika 2012/3., 2–6.; A Magyar Honvédség optikai műszerei. Adalékok az optikai műszerellátás történetéhez 1945-től a 2000-es évek elejéig, I–III. rész. Haditechnika 2013/2., 44–47.; Haditechnika 2013/3., 43–47.; Haditechnika 2013/5., 51–54.; A Magyar Honvédség tűzérségi lövegei. Adalékok a tűzérségi lövegellátás történetéhez 1945-től a 2000-es évek elejéig, I–III. rész. Haditechnika 2013/6., 24–29.; Haditechnika 2014/1., 15–20.; Haditechnika 2014/2., 18–20.

³ Hadtudományi lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995, 332.

A logisztikai támogatás feladatrendszerét integrált ágazati struktúrában hajtja végre. A had-erők haditechnikai eszközökkel történő ellátását, az eszközök állandó hadrafoghatóságának biztosítását, a harc- és fenntartási szakanyagok ellátását a haditechnikai biztosítás keretében oldják meg. A katonai szervezetek élelmiszer-, üzemanyag-, ruházati, valamint humán és térképészeti anyagellátását a hadtápbiztosításon belül hajtják végre. A logisztikai támogatás kapcsán felmerülő mozgatási-szállítási feladatok a közlekedési biztosítás feladatrendszerét képezik. A logisztikai támogatáshoz kapcsolódó tevékenység a költségvetési-gazdálkodási funkció, illetve a katonai környezetvédelem és munkavédelem.

Az MH logisztikai rendszere a feladatok vertikális struktúrája, tartalma, jellege alapján, valamint a végrehajtó szervezetek jogállása és a logisztikai vezetési hierarchiában elfoglalt helye szerint két alrendszerre tagozódik: a termelői és a fogyasztói logisztikai alrendszerekre.

A 2006. évi választásokat követően megalakult kormány célul tűzte ki a hadsereg átalakulásának befejezését. A feladatok megvalósítása érdekében megjelent 2118/2006. (VI. 30.) kormányhatározatban foglaltak végrehajtása azt eredményezte, hogy 2007. január 1-jével megszűntek a Magyar Honvédség hagyományos, MH-szintű haditechnikai és hadtápszolgálati ágak főnökségei, és e szervezetek feladatrendszere integrálódott részben az új szervezatként megalakult HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség (HM FLÜ), részben az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (MH ÖHP) feladatrendszerébe. Ez a változás a termelői és fogyasztói logisztika szétválasztása jegyében történt. Ezzel – a többi szolgálati ággal együtt – megszűnt az MH Fegyverzettechnikai Szolgálat is. Az ágazati-funkcionális feladatrendszerű szolgálati ágak megszűntek ugyan, de a HM FLÜ-nél és az MH ÖHP logisztikai tagozataiban létrehozott szervezeteken belül megtalálhatók voltak az ágazati szaktudást igénylő beosztások, bár lényegesen kisebb létszámmal, mint a korábbi szervezeteknél. Ez a változás újabb lendületet adott kutatómunkámnak.

Többéves kutatásaim alapján úgy gondoltam, hogy ezzel a tevékenységgel kötelességem méltó emléket állítani a megszűnt MH Fegyverzettechnikai Szolgálat, valamint a jogelőd szervezetei kötelékében áldozatos munkát végzett kollégáinknak.

A vizálgatokat és elemzéseket a magyar hadsereg tevékenységének hadtörténeti elemzésével végzem, koncentrálvá a fegyver- és lőszerellátásra. Nem volt célom a technikai eszközök fejlődésének a bemutatása, ezt már mások bemutatták.

A kezdeti időszakot – a honfoglalástól a 19. századig – csak nagyon vázlatosan érintettem, a fő összefüggések megismerése érdekében a legfontosabb eseményekre koncentráltam. Az elemzéseket történelmi példákkal, ismert szerzők művéből vett, a témához szorosan kapcsolódó idézetekkel támasztottam alá. Az egymás után felsorolt epizódok hűen dokumentálják a folyamatok alakulását. Az így feltárt mozaikokból állnak össze az ellátási folyamatok, a szervezet változásainak állomásai és a történelmi tapasztalatok.

AZ ELVÉGZETT KUTATÁSOK ÖSSZEGZÉSE, KÖVETKEZTETÉSEK

A fegyver- és lőszerbiztosítás történetét áttekintve megállapítható, hogy hosszú volt az út a honfoglaláskori fegyverkovácsától napjaink anyagi-technikai (logisztikai) szolgálatáig. A történelmi eseményeket vizsgálva rögzíthető, hogy a jelenlegi értelmezésű fegyverzettechnikai szolgálat tényleges fejlődése a tüzeszközök, különösen a tüzérségi lövegek megjelenésével kezdődött. Az első fegyverzeti szakemberek a tüzérségnél jelentek meg, eredetileg tüzérek voltak.

A haditechnikai eszközök fejlődése, elsősorban a lőszerellátás tömegessé válása tette szükségessé, hogy önálló szolgálatként kialakuljon a fegyverzeti szolgálat. Amikor a lő-

szerszámhasználat már számottevő lett, szükségessé vált annak nagyüzemi előállítás és az ellátást biztosító szervezet megalakítása.

A szolgálat technikai biztosítási ága a fegyverek fejlődésével alakult ki. Minél bonyolultabb fegyverek álltak rendszerbe, annál nagyobb szakértelmet, esetenként nagyobb létszámot követelt azok üzemben tartása.

A történelmi tények sok hasznos következtetésre adnak lehetőséget. A feldolgozott anyag alapján bemutatom a legfontosabbakat.

A hazai gyártás szükségessége

A haza védelme minden esetben bebizonyította a *hazai gyártás* szükségességét. Népünk honvédő harcinál szinte mindig az utolsó pillanatban kellett megteremteni a hazai fegyver- és lőszergyártás minimális feltételeit. Ez legtöbbször már késve valósult meg. Ebből egyenesen következik, hogy mindenképpen meg kell teremteni a katona egyéni felszerelésének és a tömeges igényként jelentkező lövészfegyverek hazai gyártásának a lehetőségeit, a feltételeit. Csak így biztosítható a hadsereg minimális ellátásának a képessége. A hadsereg felszerelésében a hazai iparnak meghatározó jelentősége van. Természetes, hogy mindent nem lehet vagy nem gazdaságos itthon előállítani, de a tömegesen használt eszközök és anyagok jelentős részénél törekedni kell erre, hogy a megfelelő utánpótlás biztosított legyen. A történelemben számtalanul előfordult, hogy válság esetén a külföldi beszállítás akadályba ütközött. Úgy érzékelem, hogy ez a szempont jelenleg teljesen háttérbe szorult, aminek egy konfliktus esetén súlyos következményei lehetnek. Ezenkívül fontos szempont – ami több országban is megfigyelhető –, hogy a hadsereg az adófizetők pénzének jelentős részét lehetőleg a hazai piacon költse el.

A külföldről beszerzett eszközök és anyagok esetében – egy biztonságosan működő hadsereget alapul véve – nagyobb készleteket kell raktáron tartani a biztonságos ellátás érdekében. Ez pedig azt jelenti – mint az a múltban be is bizonyosodott –, hogy a nagyobb készletekből sokkal könnyebben kialakul az inkurrencia, ami komoly veszteségeket okoz.

A pénzhiány hatásainak a csökkentése

Haderónk szinte mindig pénzhiánnyal küzdött. A legtöbb korban nem volt elég forrás arra, hogy a legkorszerűbb eszközök álljanak rendszerbe és a megfelelő szervezeti keretek alakuljanak ki. Ennek ellenére elődeink sok leleményességgel, lelkesedéssel igyekeztek minden korban a nehézségeket áthidalni. Ez ma is így van. Ezért nagyon fontos lenne a szellemileg még aktív idősebb korosztály megtartása a hadsereg érdekében, bekapcsolva őket az útkeresésbe, biztosítva tapasztalataik átadását, hasznosítását. A hadsereg vezetői, tagjai nagyon gyakran hajlamosak minden gondot a pénzhiányra fogni.

A pénzhiány többnyire igaz, de a pénzen kívül több dolog is van, ami befolyásolja a hadsereg működését. Ilyenek például a szakértelem megbecsülése, a jó munkahelyi légkör fenntartása, az eltérő vélemények meghallgatása, megvitatása stb. A megfelelő szakmai ismeret egy-egy fejlesztési folyamatnál milliárdos megtakarítást is eredményezhet. Technikai-műszaki kérdéseket nem politikai síkon kell eldönteni. Történelmi tapasztalatok bizonyítják, hogy egy jól működő ellátási (logisztikai) rendszer képes ellensúlyozni a fegyverek terén jelentkező elmaradottságot is. A történelmi eseményeket vizsgálva arra is találunk példát, amikor egy alaposan felkészített szakemberek által jól működtetett ellátórendszer kompenzálni tudta a fegyverzet területén meglévő elmaradottságot, kisebb hiányosságokat.

Nem bízhatjuk védelmünket csak a szövetségeseinkre

A hadsereg fejlesztésénél voltak olyan hosszabb időszakok, amikor nem az ország szabad elhatározása határozta meg a hadsereg felépítését, felszereltségét és létszámát, ezt sok esetben külföldi hatalmak diktálták. A jelenlegi NATO-tagságunk sok előnnyel jár, de országunk védelmét nem bízhatjuk teljes egészében szövetségeseinkre. Folyamatosan, erőnkhez mérten erősíteniünk kell hadseregünket, növelve létszámát, kiképzettségét és felszerelését.

A logisztikai rendszer komplex fejlesztése

Történelmünk tragikus eseményeinél elsősorban nem a fegyver- és lőszerbiztosítás volt a tragédia oka. A lőszerbiztosítás területén több esetben csak a szállítási gondokat lehet negatívumként említeni. Azokban az esetekben, amikor a felületes vizsgálódók lőszerhiányt állapítottak meg, a részletes elemzés bebizonyította, hogy összességében volt lőszer, csak a szállítási nehézségek miatt nem jutott el oda, ahol azt fel kellett volna használni. Ez a tapasztalat ráirányítja a figyelmet a logisztikai rendszer egyenszilárdságának fontosságára. A logisztikai rendszer minden alrendszerét egyenletesen kell fejleszteni, mert mindig a legszűkebb kapacitások határozzák meg a rendszer teljesítőképességét. Nagyon fontos a komplex szemlélet. Nem lehet úgy beszerezni új technikai eszközöket, hogy nem teremtem meg az üzemeltetés és az üzemben tartás feltételeit. A fegyver- és lőszerbiztosítás történetén keresztül bizonyítható, hogy nem elég rendelkezni a szükséges fegyverrel és lőszerrel, azt el is kell jutatni a felhasználás helyére, és biztosítani kell a működtetés, a felhasználás feltételeit is.

A történelmi tapasztalatok figyelembevétele

A háborús eseményekből levont tapasztalatok közül sok még ma is aktuális (lőszerkészletek összetétele, készletezett mennyiségek; személyi fegyverzet; az ellátószervezetek száma, felépítése az egyes tagozatokban; ellátási, biztosítási módok, eljárások és szükségmegoldások stb.). Ezek olyan, hosszú évek alatt kikristályosodott, sok esetben vérrel írt tapasztalatok, melyekre a jelen korban is lehet támaszkodni.

A fegyver- és lőszerbiztosítás törvényszerűségei az elmúlt évszázadokban kialakultak, azokat az ellátási rendszer módosításakor, változtatásakor szigorúan figyelembe kell venni, mert ellenkező esetben súlyos zavarok állnak elő a biztosítási rendszer működésében. Erre több példa is található, ha végigtekintünk a logisztikai rendszerben az elmúlt évtizedekben végrehajtott átalakításokon.

A fegyverzeti szolgálat működését elemezve megállapítható, hogy a folyamatok akkor működtek jól, amikor szoros kapcsolat volt az irányító és a végrehajtó szervezetek között. Az '50-es és a '60-as években végrehajtott integrációs kísérletek kudarcának egyik oka e kapcsolat lazulása volt. Ez volt megfigyelhető az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság felszámolását követő időszakban is.

Történelmi tapasztalatok sora bizonyítja, hogy a szolgálat akkor működött eredményesen, amikor megfelelő szakmai felkészültségű, tapasztalt vezetők álltak az élén. Egy szervezet, szakterület működését nagyban meghatározza a vezető személye. Csak akkor működik jól a rendszer, ha a beosztottak elfogadják vezetőjüket, bíznak benne, felnéznek rá, tekintélye van. A vezető részéről ez az állapot nagy felelősséggel jár, ezzel nem lehet visszaélni. Bárkik lehet nevezni bármilyen vezetői beosztásba, de ha a kollektíva és a szakma nem fogadja el, akkor a tevékenysége nem lehet sikeres.

A hadsereg alaprendeltetéséből adódik, hogy a fegyver- és lőszerbiztosítás a legfontosabb, de nem az egyetlen biztosítási forma. A háborúk végén már csak a lőszer-, az élelem-, az üzemanyag-ellátás és egészségügyi biztosítás működött, úgy-ahogy. Ez a megállapítás is aláhúzza a fegyver- és lőszerellátási rendszer fontosságát. Fegyver és lőszer hiányában a további harc nem lehetséges.

A történelmi tapasztalatok azt is rögzítik, hogy a hadviselés alapvető törvényei (ide sorolom a fegyver- és lőszerbiztosítást is) politikai akarattal nem írhatóak felül következmények nélkül. Direkt politikai beavatkozásra több példát is találunk történelmünkben, ezeknek általában tragikus következményei lettek: halottak tömege és jelentős anyagi károk.

Az anyagi-technikai, logisztikai integrációnak a haditechnikai fejlődés hatására történő megvalósulása történelmileg igazolható, de történelmi tapasztalatok és tények nem támasztják alá az egységes logisztikai rendszer termelői és fogyasztói logisztikára történő szervezetszerű szétválasztását, a történelmileg kialakult logisztikai szolgálati ágak megszüntetését. Mint ahogy már említettem, a logisztikai rendszer a biztosítási, az ellátási szolgálati ágak tevékenységének az összessége. Ha a részterületek megfelelő vezetés nélkül maradnak, akkor a logisztikai vezető képtelen megfelelően összehangolni a folyamatokat.

A fegyver- és lőszerbiztosítás törvényszerűségei az elmúlt évszázadokban kialakultak, ezeket jelenleg is figyelembe kell venni a biztosítási rendszer fejlesztésénél. Ez a megállapítás a logisztika egészére is igaz.

Idézet a NATO Logisztikai Kézikönyvéből:⁴

„104. Ez a meghatározás (a logisztika meghatározása – 103. pont) a NATO szervezetének különböző területeire eső felelősségek széles körét öleli fel. Ha valaki átgondolja, hogy a logisztika magában foglalja mind a készletek és a képességek kialakítását, mind a fegyverzet és a haderő harcképességének fenntartását, akkor világos, hogy a logisztika két fontos területe egymástól elkülöníthető: az első az előállítással, míg a második a felhasználással foglalkozik. Ezeknek a szempontoknak a következő meghatározásai élveznek széles körű elfogadottságot a NATO logisztikai közösségén belül.

a) Az Előállítói (Gyártói) Logisztika (beszerzési logisztika)

A logisztikának ez a része a kutatással, a tervezéssel, a fejlesztéssel, a gyártással és az anyagi eszközök átvételével (elfogadásával) foglalkozik. Ebből adódóan az előállítói logisztika körébe tartoznak: a szabványosítás és az interoperabilitás, a szerződéskötések, a minőségbiztosítás, a tartalék alkatrészek beszerzése, a megbízhatóság és a hibaelemzés, az eszközök-felszerelések biztonsági szabványai (munkavédelmi előírások), a specifikációs és a gyártási folyamatok, az üzemi próbák és tesztek (ideértve az ehhez szükséges létesítmények biztosítását is), a kodifikáció, az eszközök dokumentációja, a konfiguráció-ellenőrzés és módosítások.⁵

b) A Felhasználói Logisztika (működési logisztikaként is ismert)

A logisztikának az a része, amely az első termék átvételével, a tárolással, a szállítással, a karbantartással (beleértve a javítást és az üzemképességet is), az üzemeltetéssel és az anyagok elosztásával foglalkozik. Ebből adódóan a felhasználói logisztikához tartozik a készletgazdálkodás, a számára szükséges létesítmények biztosítása vagy építése (nem értve ide azokat az anyagokat, eszközöket és létesítményeket, amelyek az előállítói logisztika támogatásához szükségesek), a mozgatus irányítása, a megbízhatósági és a meghibásodás-

⁴ NATO Logisztikai kézikönyv. A HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa, 1988.

⁵ A NATO-központban lévő vezető szervek, a Védelmi Támogató Főosztály (Nemzetközi Titkárság), valamint a Logisztikai, Fegyverzeti és Anyagi Erőforrások Osztálya (Nemzetközi Katonai Vezérkar).

jelentési rendszer működtetése, a tárolás biztonsági szabályai, a szállítás és az anyagkezelés, valamint az ezekhez kapcsolódó kiképzés.⁶

Az idézetből az olvasható ki, hogy a NATO logisztikai elmélete szerint a logisztika két területre osztható fel. A kategorizálás viszont nem jelent szervezeti különállást, amit bizonyít a két idézett lábjegyzet. Mindkét nagy szervezeti egység – Nemzetközi Titkárság, Nemzetközi Katonai Vezérkar – foglalkozik a logisztika mindkét ágazatával.

A logisztika két területe szerves egységet képez, ami csak egységes rendszerben tud megfelelően működni és biztosítani a hadsereg szükségleteit. A két terület feladatai szorosan összefüggenek, egymást kiegészítik. Ezek a feladatok a Magyar Honvédség 2006 végéig működő egységes logisztikai rendszerében is megvalósultak, a jelenleginél nem rosszabb hatékonysággal.

Történelmünk során hadseregünk többször volt már a maihoz hasonló vagy ettől még rosszabb helyzetben. Az ilyen helyzetből a kiutat a múltban többféleképpen próbálták keresni. A legsikeresebb – és jelenleg is alkalmazható változat – a következő: felmérni a reális helyzetet, megszabadulni a felesleges, használhatatlan eszközöktől, anyagoktól (csak azt tartani meg, ami a jövőben is szükséges vagy teljesen nélkülözhetetlen); a fejlesztési feltételek megteremtéséig terjedő időt (akár több évet) az állomány intenzív tanítására, felkészítésére kell fordítani. Így teremthetjük csak meg a feltételeit egy korszerűbb, hatékonyabb hadseregnek, amely megfelel a kor követelményeinek. (Ez a folyamat részben már elkezdődött.)

A történelmi áttekintés alapján úgy gondolom, hogy nem szabad elfelejtenünk múltunkat, meg kell ismernünk elődeink tetteit, hibáit, eredményeit.

ÖSSZEGZÉS

A fegyverzettechnikai szolgálat szakemberei – a szervezet megnevezésének időszakos változásaitól függetlenül – egy célt tartottak a szemük előtt: a csapatok mindig üzemképes és hadra fogható fegyverekkel, fegyverrendszerekkel rendelkezzenek. E cél érdekében nem kímélték erejüket, állandóan gyarapították tudásukat, hogy megfeleljenek az újabb kihívásoknak.

A fegyver- és lőszerellátás történetét végigvezetve megállapítottam, hogy a haditechnikai eszközök és a harcjeljárások fejlődésének hatására az eszközöket alkalmazó fegyvernemből kiváltak az ellátással, az anyagi biztosítással foglalkozó szakemberek. Így jöttek létre az anyagi biztosítással foglalkozó szolgálati ágak, amelyek konkrét ellátási felelősséggel bírtak szakanyagaik vonatkozásában.

A technikai eszközök és a harcjeljárások további fejlődése szükségessé tette a szolgálatok integrációját. Így jött létre az 1900-as évek első felében az anyagi szolgálat. A második világháború után – a szovjet orientáció hatására – az anyagi szolgálatok áttértek a szovjet szervezési modellre. A fegyver- és lőszerellátás a tüzérség feladatkörébe került. Ez, megítélésem szerint, visszalépés volt, amit az élet később be is bizonyított.

Az első integrációs kísérlet 1953. december 1. és 1954. december 1. között zajlott le a Fegyverzeti és Technikai Főfelügyelő beosztás rendszeresítésével. Ez a szervezeti forma akkor nem vált be, egy év után megtörtént a visszarendeződés. Az ekkor végrehajtott fegyverzeti és technikai integrációról gyorsan bebizonyosodott, hogy elhibázott döntés volt. Ennek okai az alábbiak:

⁶ A NATO-központban lévő vezető szervek, a Logisztikai Igazgatóság (Nemzetközi Titkárság), valamint a Logisztikai, Fegyverzeti és Anyagi Erőforrás Osztály Logisztikai Alosztálya (Nemzetközi Katonai Vezérkar).

- az integráció csak a HM-ben valósult meg;
- más struktúrában működött a HM és más struktúrában működtek a csapatok;
- a két alrendszer (a HM és a csapat) más-más vezetőkhöz volt kapcsolva (a HM-ben a fegyverzeti szolgálatot a fegyverzeti és technikai főfelügyelő, míg a csapatoknál pedig a tüzérparancsnok irányította).

A következő kísérlet 1961–1963-ban volt, amikor Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség működött, alárendeltségében többek között a Tüzér-fegyverzeti Szolgálattal. E kísérlet után, 1963. szeptember 1-jével a Fegyverzeti Főnökség önálló lett. Az önállóságot a haditechnikai eszközök fejlődése indokolta, ekkor jelent meg a lokátor- és a rakétatechnika a hadseregben.

Az önálló létet is a haditechnika fejlődése kérdőjelezte meg, mivel a technikai eszközök komplexszé válásával egy eszközben több szolgálati ág anyaga is megjelent (páncélos alváz, fegyverzet, híradó eszközök stb.). A fejlődés hatására létrejöttek először az ágazatsopor-tos integrált szolgálatok (fegyverzeti és technikai szervezetek), majd az anyagi-technikai szervezetek. A NATO-orientáció hatására ezek a logisztikai elnevezést vették fel a '90-es évek közepén.

E folyamatban a fegyverzettechnikai szolgálat – a többi szakszolgálathoz hasonlóan – az alárendeltségtől függetlenül megőrizte szakmai önállóságát és viselte az ellátási felelősséget. A szolgálat főnöke szakkérdésekben intézkedési joggal rendelkezett.

A 2007. január 1-jével végrehajtott átalakítással megszűntek a szolgálati ágak, gyakorlatilag megszűnt az ellátási felelősség. Két mellérendelt rendszer jött létre, a HM FLÜ által vezetett termelői logisztika és az MH ÖHP által vezetett fogyasztói logisztika. A két rendszert csak a miniszter személye kötötte össze. Ez az átalakítás is hasonlított az 1953-ban és 1963-ban végrehajtott eredménytelen integrációhoz.

Igaz, hogy közel egy évvel az átalakulás után megjelent a termelői és a fogyasztói logisztikai rendszer szakirányításával, valamint a logisztikai gazdálkodással kapcsolatos 6/2008. HM VTI SZÁT intézkedés e szervezési képtelenség áthidalására, amely szerint:

„7. A HM FLÜ mint a felsőszintű logisztikai gazdálkodás irányításáért felelős szervezet:

a) Felelős a honvédelmi szervek meghatározott eszközökkel, készletekkel történő ellátásának megtervezéséért, megszervezéséért, koordinálásáért, a gazdasági és gazdálkodási folyamatok szakmai felügyeletéért, irányításáért...⁷

8. A fogyasztói logisztika szakmai felelősei – a termelői logisztikai szakmai felelősök szakmai felügyelete mellett – felelősek:

a) Az MH logisztikai támogatásának végrehajtásáért, a felelősségi körükbe tartozó anyagokkal, eszközökkel és készletekkel való biztosítás megtervezéséért, megszervezéséért, illetve e szakfeladatok irányításáért.”

A gyakorlat nem igazolta a fenti intézkedés megvalósulását. A napi életben a HM FLÜ nem tudta betölteni a logisztikai életet vezető szerepét. [Az okok vizsgálata egy másik tanulmány témája lehet. G. T.]

Az átalakításhoz nem köthető semmilyen kiváltó külső körülmény (haditechnikai eszközök fejlődése, új harceljárás bevezetése stb.). Megítélésem szerint ezzel az átalakulással megbomlott az egységes logisztikai rendszer, amit bizonyít, hogy a 2008. évi feladattervben a következő feladat jelent meg: „Fel kell dolgozni a logisztikai modernizáció tapasztalatait, meg kell vizsgálni a középírányító szinten decentralizált vezetés újracentralizálási lehetőségeit. Meg kell teremteni az egységes logisztikai vezetési rendszert.”

⁷ Ennek a lebontása a HM FLÜ-vezérigazgató gazdálkodási intézkedésében volt található – G. T.

A vizsgálódás elég sok időt vett igénybe. 2013-ben történt egy kedvező átalakulás a logisztikai rendszerben, megalakult a Magyar Honvédség Logisztikai Központ, ami reményt adott egy kedvezőbb szervezeti forma és működési rend kialakítására.

A fentiek alapján jutottam arra a következtetésre, hogy „történelmi tapasztalatok és tények nem támasztják alá az egységes logisztikai rendszer termelői és fogyasztói logisztikára történő szétválasztását, a történelmileg kialakult logisztikai szolgálati ágak megszüntetését”.

Összességében megállapítható, hogy a történelmi tapasztalatok tárháza végtelen kincseshánya. Ezzel jól kell élni. Amit már mások kitaláltak, azt nem kell újra feltalálni. Amit elődeink elrontottak, azt nem szabad megismételni.

A jövőre nézve nagyon fontosnak tartom, hogy az elmúlt időszak még élő szakemberei leírják tapasztalataikat, szakterületük történetét. Csak így biztosítható, hogy az utánunk következő nemzedék megismerje a gyökereit. A múlt nélkül nincs jelen, a jelen nélkül nincs jövő.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Gáspár Tibor: *A magyar fegyver- és lőszerbiztosítás története. A Magyar Honvédség Fegyverzet-technikai Szolgálatfőnökség és jogelőd szervezetei vázlatos története.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015. 200 oldal.

Hadtudományi lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995.

NATO logisztikai kézikönyv. A HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa, 1988.